

Якщо цькування вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, то штраф становитиме від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Також передбачено, що неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів поліції про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

Потрібно зауважити, що законодавче регулювання протидії боулінгу є прогресивним кроком для зменшення даного негативного явища.

У Європі у складних ситуаціях булінгу застосовують механізм шкільної медіації, коли спеціально підготовлений педагог чи психолог, який не має жодного стосунку до конфлікту, модерує зустрічі між дітьми, їхніми батьками та вчителями. Усі отримують право висловитися, поглянути на ситуацію з різних точок зору.

В Україні поступово теж запроваджують цю практику. У рамках кампанії #СтопБулінг Міністерство юстиції розробило інформаційні матеріали з рекомендаціями для батьків як діяти, коли їхня дитина постраждала від булінгу або ж сама стала булером.

#### Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 зі змінами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/80731-10>.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Голос України від 27.09.2017
3. Глобальне опитування про булінг [Електронний ресурс] // ЮНІСЕФ – Режим доступу до ресурсу: <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/infographicbullying-upd.pdf>

**Дмитро Андрійович Красуля** – студент І курсу Сумської філії  
Харківського національного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: **Юрій Григорович Осадчий** – професор кафедри  
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного  
університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, професор

### БУНЧУКОВЕ ТОВАРИСТВО

Унаслідок національно-визвольної війни 1648-1654 рр. виникла українська національна держава Гетьманщина. Наближеними до гетьмана були бунчукові товариші, які набиралися з синів генеральної

старшини. Вони підпорядковувалася гетьману, перебували під його знаком – бунчуком. Кількість їх не була визначена і цілковито залежала від гетьмана. Начальником бунчукових товаришів був генеральний бунчужний [1, с. 55].

Бунчукові товариші по вибору слідували за гетьманом, виконували різні доручення і складали щось на зразок ад'ютантів. Визначених посад вони не мали. Одяг як генерального бунчужного, так і його товаришів складався з шуби, критої оксамитом, а шовковий кафтан відрізнявся шитими на грудях золотими позументами.

Привілеї бунчукового товариша полягали в тому, що він перебував «у особливій гетьманській протекції», звільнявся від юрисдикції місцевого суду і підлягав юрисдикції гетьмана та Генерального Військового Суду [2, с. 307].

Головним обов'язком бунчукових товаришів вважалася військова служба. Під час військового походу з них формували окремий загін під командуванням генерального бунчужного. Згідно з військовою субординацією статус бунчукового товарища вважався першим після полковника. У походах бунчукові товариші перебували під командою генерального бунчужного. Згідно з військовою субординацією, статус бунчукового товарища вважався першим після полковника. У разі потреби – з їх числа призначали наказних полковників, командувачів великими військовими угрупованнями, командирів на форпостах, порубіжних лініях тощо [1, с. 57].

Особовий склад бунчукового товариства офіційно фіксувався в компутах, які велися в Генеральній військовій канцелярії чи Малоросійській колегії. Від 30-х рр. XVIII ст. чин бунчукового товарища підтверджувався універсалом гетьмана або патентом Генеральної військової канцелярії чи Малоросійської колегії. Кількість їх чітко не визначалася. Так, у компутах 1729 р. їх зафіксовано 120-140 осіб, 1734 р. – 150 осіб. Найбільше їх було у Ніжинському полку, Стародубському полку та Чернігівському полку, а в Миргородському полку зовсім не було [2, с. 310].

У мирний час бунчукові товариші відповідали за забезпечення армії провіантом, стан шляхів, роботу поштових станцій і тощо. Окремі бунчукові товариші супроводжували гетьмана до Москви чи Санкт-Петербурга, царських урядовців по Україні тощо. Від 1736 р. бунчукові товариші залучалися до роботи в Генеральній військовій канцелярії (по 13 осіб через кожні два місяці). За відсутності полковника його обов'язки міг виконувати бунчуковий товариш, який водночас очолював і полкову канцелярію. Наприклад, у Стародубському полку у 1728-1730 рр. обов'язки полковника виконували бунчукові товариші – С. Максимович, С. Галецький і О. Єсимонтовський, а 1759-1762 рр. – О. Дублянський і П. Миклашевський. Нерідко бунчукові товариші засідали в полковому й навіть Генеральному судах. Проживали на території полку і не підпорядковувалися сотникам й полковникам. Залучати їх до виконання в

полку поточних військових чи адміністративних справ не дозволялося. Після звільнення від виконання службових обов'язків вони переходили в категорію абшитованих (звільнених) бунчукових товаришів [2, с. 311].

За економічним становищем бунчукові товариші посідали провідне місце серед козацької старшини. Нерідко їхні маєтності були значно більшими порівняно з маєтностями генеральної старшини. Посиленню економічної могутності бунчукового товариства сприяла практика взяття окремих бунчукових товаришів під гетьманську протекцію і оборону, що давало їм низку пільг і привілеїв.

Про суттєві відмінності в соціальному становищі бунчукового товариства свідчить те, що царський уряд Росії виділяв серед них «первостатейних» і «другостатейних». Серед бунчукового товариства переважав принцип родової спадковості. Значна кількість їх походила з родів Лизогубів, Борозден, Бутовичів, Гамаліїв, Горленків, Губицив, Домонтовичів, Забіл, Карпек, Кочубеїв, Кулябок, Марковичів, Миклашевських, Милорадовичів, Новицьких, Рубців, Савичів, Скоропадських, Солонин та ін. [3, 405].

Після скасування царським урядом українських козацьких полків (1783) та припинення надання козацьких чинів (1784) старшинські посади були перейменовані на російські табельні чини. Бунчукові товариші, які залишалися на військової службі, стали прем'єр-майорами, а ті, хто перейшов на цивільну службу, – колезькими радниками. Більшість з них були великими землевласниками, які наприкінці XVIII ст. перетворилися на поміщиків [1, с. 65].

#### Література

1. Горобець В.М. Старшина Гетьманщини: неслужбовий вимір службової кар'єри провідної соціальної верстви // Укр. іст. журн. 2012. № 4. С. 52-66.
2. Окіншевич Л. Значне військове товариство в Україні-Гетьманщині XVII–XVIII ст. – К., Наукова думка, 2009. 408 с.
3. Панащенко В.В. Бунчукові товариші // Енциклопедія історії України: у 10 т. К.: Наукова думка, 2003. Т. 1. 406 с.

**Сергій Віталійович Лук'яшко** – курсант III курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

*Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін* – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

## РЕФЕРЕНДУМ ЯК ВИЯВ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Термін «референдум» (з лат. referendum – те, що має бути повідомлене) у науковій літературі розглядається як спосіб прийняття